

Hátíðarræða á Akureyri 1. september 2012

Góðir Akureyringar og aðrir hátíðargestir,

Hvaða merkingu hefur það fyrir bæ eða borg að eiga stórafmæli? Það merkir meðal annars að bærinn veitir sjálfum sér eftirtekt og kemst ekki hjá því að spyrja sig alvarlegra spurninga. Þessar spurningar lúta að fortíð, að nútíð og framtíð: Hvernig hef ég hagað lífi mínu til þessa? Hef ég verið gott heimili fyrir fólkið sem ég hef hýst? Hef ég lært af reynslunni og þroskast? Hver eru verkefnin sem ég stend frammi fyrir í dag? Hver eru samskipti mín við aðrar borgir, bæi og sveitir? Hvernig sé ég framtíðina fyrir mér? Hef ég gert góðar og skynsamlegar áætlanir? Veit ég hver ég er, hvað ég get og hvað ég vil?

Þetta eru spurningarnar sem Akureyri spyr sig í dag. Og hún hefur auðvitað vissar áhyggjur. Hún veit að það er sífellt verið að skoða hana og dæma. Hún veit að hún er stöðugt borin saman við aðra bæi og borgir, ekki bara á Íslandi heldur út um allan heim. Og hún veit að almannarómur kveður upp úrskurð sinn miskunnarlaust.

Í vitund fólks eru vissar borgir ungar og hressar, aðrar gamlar og þreytulegar. Sumar borgir eru aðlaðandi, aðrar fráhrindandi. Margar eru vaxandi, aðrar hrörnandi. Örfáar mynda stílhreina heild, aðrar eru tvístraðar. Sumar iða af mannlífi frá morgni til kvölds, aðrar vakna fyrst til lífs á kvöldin. Svo eru þær sem eru góðar heim að sækja og taka ferðafólki fagnandi, en aðrar lítt gestvænar.

Akureyri spyr sig: Hvað finnst fólkinu um mig? Er ég aðlaðandi og falleg? Er ég heillandi heima að sækja? Áttar fólk sig á sérstöðu minni og sérkennum, sögu minni og öllu því sem ég hef átt þátt í að skapa?

Stöldrúm við þessar spurningar áður en við heyrum meira af þeim hugsunum sem bærast með afmælisbarninu.

Eitt getum við verið viss um: Akureyri *veit* að hún er falleg, aðlaðandi og heillandi heim að sækja. Hún er máski aðeins of vel meðvituð um fegurð sína. En í hverju felst sú fegurð? Hún felst í náttúrulegri staðsetningu Akureyrar innst í djúpum firði þar sem hún er umkringd háum tindum í vestri, mjúkri heiði í austri, grösugum dal í suðri, tilkomumiklum fjöllum í norðri. En sjarmi Akureyrar er líka og ekki síður af mannavöldum, skipulag bæjarins, hönnun húsa, ræktun garða, staðsetning helstu bygginga – allur bærinn ber merki snyrtimennsku og þeirrar viðleitni að skapa virðulega og vinalega borg sem laðar til sín fólk og myndar umgjörð fyrir gott mannlíf.

Þetta allt veit Akureyri. Hún veit að hún heillar. Hún heillar gesti sína, hún heillar Akureyringa sjálfa og jafnvel Íslendinga alla.

Þetta kann að hafa sína kosti og galla. Aðrir bæir á Íslandi kunna að öfundast svolítið út í Akureyri. Og Akureyri kann stundum að líta dálítið stórt á sig. Það *má* hún líka gera. Akureyri er höfuðstaður Norðurlands. En hún er meira en það. Hún er höfuðstaður landsbyggðarinnar á Íslandi. Þetta er hennar mikla sérstaða. Þessi

sérstaða er ekki nægilega virt og viðurkennd. Utan suðvestur hornsins, stór-Reykjavíkursvæðisins, er Akureyri öflugasta miðstöð menningar og mennta, iðnaðar og útgerðar í landinu. Hér eru merk framleiðslufyrirtæki í mörgum greinum. Hér er öflugur sjávarútvegur. Hér er annar af tveimur elstu og merkustu menntaskólum landsins. Hér hefur risið háskóli sem tekur sérstaklega mið af hagsmunum landsbyggðarinnar. Hér dafnar íþrótt- og félagslíf sem landsmenn allir kunna að meta. Hingað flykkist skíðafólk úr öllum áttum á veturna. Hér er blómlegt listalíf á sviði tónlistar, leiklistar og myndlistar og líka fjöldi menningarstofnana. Með öllu þessu sýnir Akureyri og sannar að það er ekki aðeins á Reykjavíkursvæðinu sem hlutirnir gerast.

Þetta skiptir *öllu* máli fyrir Ísland. Einhæfni og fábreytni ógna íslenskrri menningu og við þurfum öflugt mótvægi við múgmeninguna á suðvesturhorninu. Þetta mótvægi getur Akureyri veitt vegna þess að hún hefur þá skapandi menningarhefð og þá efnahagslegu burði sem þarf til að helga sig því hlutverki að leiða uppbyggingarstarf á landsbyggðinni allri.

En nú heyri ég Akureyri hvísla að mér: „Hvaða vitleysa er þetta eiginlega í þér maður! Ég vil ekkert ögra Reykjavík og setja mig á háan hest gagnvart öðrum bæjum á landinu sem blómstra allir á eigin forsendum. Ég vil fá að vera ég sjálf, Akureyri, sem hugsar fyrst og fremst um farsæld íbúa sinna og sveitanna á Norðurlandi.“

Ég bjóst við þessum viðbrögðum. Akureyri er einstaklega sjálfsmeðvituð. Hún talar til íbúa sinna og gesta á mjög ákveðinn og yfirvegaðan hátt. Hafid þið, áheyrendur góðir, veitt eftirtekt einu stórmerkilegu einkenni Akureyrar: Hún er aldrei að flýta sér, hún gerir allt af yfirvegaðri rósemi og hastar kurteislega á þá sem vilja göslast áfram eins og okkur hættir til fyrir sunnan þar sem fáir virðast hafa tíma til að hugsa. Þess vegna getur Akureyri veitt þá andlegu forystu sem þjóðin þarfnast á þessum tímum enduruppbyggingar. Ef segja má að Reykjavík sé rússíbani íslenskrar menningar, þá er Akureyri akkeri hennar.

Í því felst styrkur Akureyrar og möguleikar. En veit hún það sjálf? Akureyri kann nefnilega að dyljast, líka fyrir sjálfri sér. Og hún skiptir stöku sinnum skapi eftir veðri. Hún veit að hún er hlýlegur staður. Þess vegna á að vera gott veður á Akureyri. Alltaf. Og engin norðanátt.

Nú get ég ekki stíllt mig um að segja ykkur örlítið af reynslu minni á uppvaxtarárum mínum á Akureyri fyrir óramörgum árum. Í mars-apríl kom vorið skyndilega með hlýjum sunnanvindi og Akureyri hýrnaði við og hristi af sér veturinn á einu andartaki. En svo örfáum dögum síðar hörfaði vorið fyrir hörðum norðangarra. Þá kenndi Akureyri mér að takast á við vonbrigði og leiða með því að hitta félagar og vini sem voru allir í hlaupafjarlægð þrátt fyrir veðurofsann.

Akureyri heldur vel utan um samfélag sitt. Þar er stutt á milli allra staða og aðrir bæjarhlutar tengjast miðbænum beint: Innbærinn, Brekkan, Eyrin, Þorpið, allt er í örskots fjarlægð frá miðbænum. Um leið skapar hvert hverfi skjól fyrir einkalíf hverrar fjölskyldu. Opinber svæði eins og það sem við erum stödd á eru vel hönnuð og aðgengileg öllum. Allt þetta segir okkur að Akureyri hefur þvílíka

möguleika á að axla sína ábyrgð á öllum sviðum og í öllum greinum að það hláfa væri nóg. Þess vegna er ég ekki hissa að hún skuli vera hugsí og jafnvel áhyggjufull á þessari afmælishátíð. Það ber vott um ábyrgð. Veit hún sjálf hvert hún stefnir? Hefur hún gert upp hug sinn og ákveðið að taka hiklaust á við það að verða sá höfuðstaður sem þjóðin þarfnast til viðbótar og til mótvægis við Reykjavík?

Nú heyri ég Akureyri hugsa með sér: „Þessi ræðumaður er að leiða mig í gildru. Hann talar um styrk minn og möguleika. Hann gefur í skyn að ég blekki sjálfa mig en sé samt góður kennari. Ætlast ræðumaðurinn til að ég þroskist í senn sem verslunarbær – sem skólabær – sem iðnaðarbær – sem menningarbær – sem útvegsbær – sem íþróttabær – sem ferðamanna- og ráðstefnubær – og guð má vita hvað annað? En ég skal segja þessum dreng hvað ég vil (ég man raunar vel eftir honum ráfandi svolítið ráðvilltum um götur mínar leitandi að tilgangi lífsins) – og það er þetta: Ég vil sérstaklega einbeita mér að börnum og unglíngum sem í skjóli mínu búa og til mín koma, óskum þeirra og draumum. Ég vil mæta væntingum þeirra og vonum, veita þeim atvinnu og tækifæri til að gera allt sem hugur þeirra stendur til, stofna heimili og ala upp börn sín við bestu hugsanlegu skilyrði. Þetta tel ég að ég hafi gert með stöðugt betri árangri frá því ég fór sjálf að vaxa úr grasi fyrir 150 árum. Og þessi köllun nægir mér.“

Nú setur mig hljóðan. Ég hef engu að bæta við þessi orð Akureyrar. Hún hefur lög að mæla. Hún fylgir eftir köllun sinni eins og hún sjálf telur best. Hún vill treysta í sessi þá menningu sem hún hefur þróað með sér frá 19. öld. Hún vill efla iðnað og nýsköpun í atvinnu- og efnahagslífi eins og hún hefur gert frá öndverðu. Hún vill leggja landsbyggðinni til allt sem hún getur, ekki síst með menntastofnunum sínum. Hún vill eiga góðar samræður við Reykjavík um Ísland og framtíð þess. Og hún vill umfram allt hugsa vel um dætur sínar og syni.

Akureyri þarf því ekki á mér að halda til að segja sér fyrir verkum. En hitt veit ég að hún þarf samt á okkur öllum að halda til að draumar hennar verði að veruleika.

Góðir tilheyrendur!

Akureyri er yndisleg borg. Ég varð ástfanginn af henni á fyrstu árum ævi minnar og er alltaf á leiðinni heim til hennar á ný hvar sem ég er staddur. Ég veit að hún á ótal elskendur sem hugsa til hennar með sama hætti og ég. Fyrir hönd þeirra allra óska ég henni hjartanlega til hamingju með afmælið. Við skulum hrópa ferfalt húrri fyrir afmælisbarninu!

Páll Skúlaason